

Disiplinli Pazarlıklar:

Ankara'da bir grup üniversiteli kadının cinsellikle ilgili anlatılarını dinlemek

Çiğdem Esin

University of East London

Esin@uel.ac.uk

Araştırma

- Modern Türkiye'de, üniversite eğitilmiş genc kadınların cinselliğini oluşturan karmaşık, çelişkili, antagonistik söylemlerin ve iktidar ilişkilerinin mikro analizi – özellikle evlilik öncesi cinsellik ve bunu çevreleyen bir dizi düzenleme
- Araştırma katılımcılarının kişisel anlatılarının analizi-Foucault'nun biyo-iktidar ve disiplin pratikleri teorisi ekseninde
- Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler- Ankara'da, 18-25 yaş arası 18 üniversite eğitilmiş (devam etmekte olan ve mezun) kadın ve 6 katılımcının annesi.

Görüşmeler

- Ankara'daki çeşitli üniversitelerden öğrenciler ve mezunlar
- Anneler-arastırma için görüşülen kızları yoluyla
- Genç kadınlar ve anneleriyle ayrı ayrı görüşmeler
- Aynı sorular
- Açık uçlu, öykülemeyi teşvik eden sorular:
 - Cinsellikle ilgili ilk konuşmaları kimlerle yaptılar, neler konuştular?
 - İlk adet hikayesi
 - İlişkileri/beraberlikleri/evliliklerinin hikayeleri
 - Kızlarıyla (genç kadınlar- gelecekteki kızlarıyla) cinsellikle ilgili neler konuştukları
- İsimler ve ayrıntıların büyük kısmı değiştirildi

Analizin Odağı

- Cinselliği düzenleyen, cinselliğe tahakküm eden söylemlerin kişisel anlatılarda nasıl işlediğini (anlatıları kurgularken ve anlamlandırırken) anlamak.

Bu yolla, aşağıdaki sorulara cevap aramak

- a. bu söylemlerin genç kadınların cinselliği (algılayış, bilgi ve deneyim) üzerindeki etkisinin neler olduğu
- b. Araştırmaya katılan kadınların, bu söylemleri kişisel anlatılarına nasıl yerleştirdiği ve/veya nasıl bu söylemlere karşı anlatılar geliştirdiği

Analizin kavramsal çerçevesi

- Anlatı analizine Foucaultian yaklaşım – araştırma bağlamında kurgulanan, cinsellikle ilgili anlatıların mikro analizi;

1. bu kişisel anlatıları, her aşamada, kendine özgü tarihsel, politik ve sosyo-kültürel bağlamları içinde okumak
2. İktidarı (Foucault'nun tanımladığı biçimiyle) kişisel anlatıları oluşturan üretken bir öge olarak analize dahil etmek

Disiplin Pratikleri

- Gündelik hayatın içinde bireyi ve bedenini sürekli gözlem ve kayıt altında tutan düşünce ve davranış ağları
- İktidarın içselleştirilmesini sağlayan teknikler (kendi kendini disiplin altına alma)
- Örneğin sosyal hayatın sınırlarını çizen sosyo-kültürel pratikler- gelenek, ritüeller; standard kadınlık, erkeklik, güzellik ve sağlamlık tanımlarını şekillendiren söylemler ve ilintili imgeler.

Anlatıları analiz ederken...

- Dinledığım öyküleri araştırmaya katılan kadınların iktidar ilişkilerine nasıl dahil olduklarını gösteren birer araç olarak okudum.
- Katılımcıların bu öyküler yoluyla kendilerini günümüzdeki cinsiyet/toplumsal cinsiyet rejimi içinde ve/veya dışında nasıl konumladıklarını anlamaya çalıştım.
- Analizimin bir kısmında mikro ve makro anlatıların birbiriyle karşılıklı nasıl ilişkilendiğini anlamaya çalıştım

-dinledığım kişisel hikayelerde modern Türkiye’de modern toplumsal cinsiyet kimlikleri ve cinsellikle ilgili etkin söylemlerin izlerini takip ettim.

Anlatılar ve Toplumsal Kuşaklar

Anlatıları kuşakların politik pozisyonlarının ampirik mekanı olarak okumak (Pilcher, 1998)

- araştırma grubumda Türkiye’nin modern tarihi içinde şekillenmiş iki sosyal kuşak belirledim: Cumhuriyet Kızları ve Feminizmin Kızları
- ‘Modern ve iffetli’ - Cumhuriyet Kızları (Kandiyoti, Cindoğlu)
- Hem cinselliği olan hem iffetli – Feminizmin Kızları (Danuta Walters)
- Bu iki kuşak arasındaki sınırlar çok belirgin olmadığından farklılıkların yanısıra benzerlikleri de gözönünde bulundurmak gerekli

Modern ve İffetli

Zuhal: [...] Babam bize miras bırakmak yerine hepimize iyi bir eğitim vermek için çalıştı. Eğitim bizim için tartışılmazdı. [...] bütün kızkardeşlerime ve bana erkek kardeşimle eşit davrandı. Babacığımın öldüğünde borçla alınmış bir evden başka birşeyi yoktu. Neyi var neyi yoksa bizim eğitimimize harcadı. Hepimiz üniversite mezunuyuz (eee) bunu gurur duyarak anlatıyorum. Ben basın-yayın mezunuyum (eee).

[...] Ben de (eee) orda çalışmaya başladım. Dairedeki şefim gündüzleri çalışıp geceleri akşam okuluna devam eden bir adamdı. (eee) Çok iyi arkadaş olduk. Ben ona saygı duyardım şefim olarak. İki yıl arkadaşlık ettik [...] o yıllar siyasetin yoğun olduğu yıllardı. (eee) O derneğin yönetim kurulundaydı. Benim ailem açık görüşlüydü, dernekte çalışmak istediğimi

söylediğimde tamam dediler. Ben aktif bir üyeydim ...erkek arkadaşlarla gece geç saatlere kadar çalıştık [...]
Birlikte çalışırken birbirimizle uyumlu olduğumuzu anladık...arkadaslığımız devam etti [...]

Hem cinselliği olan hem iffetli

Nazli: [...] cinselliği...istedikleri şeyi yaşıyorlar ya da herşeyi biliyorlar. Ama bu sonuna kadar saklanıyor, örtülmeye çalışılıyor. Çünkü ayıp...Eminim bu yüzdendir. Yani, bir erkeğin size dokunması, onu öpmeniz, ona sarılmanız, onunla aynı yatakta uyumanız. Yani, böyle şeyler ayıp birçok insana göre bu ülkede. Neden? Bir insana dokunmanın verdiği tad nede vardır? Ya da bir insanı öpmenin? Bunlar çok belirli şeylerdir hayatta. Yani, düşünsenize bir insana asik oluyorsunuz, ayaklarınız yerden kesiliyor. Kalbiniz ağzınızdan çıkacakmış gibi oluyor falan. Ben çok yapardım öyle. Ağzımı kapardım kalbim çıkmasın diye. Ama ayaklarım yerden kesilirdi yaa...bunun tadı nede olabilir ki? (gülüyoruz) evet bunu hissettim. Benim ayaklarımı bu derece yerden kesen bir insanı ben öpmek de isterim.

[...] Annem şimdi erkek arkadaşımı biliyor. Benim onlara gittiğimi biliyor. Hatta ben tanıştırdım onları. Birçok kere birlikte zaman geçirdik. Soruyor mesela. 'elele geziyor musunuz?' falan diyor. Ama daha ilerisini sormuyor. Sorsa da söylemem galiba. Çünkü daha ilerisini kaldıramayabilir. Böyle birşey yaşamasını istemem ben annemin.

Cigdem: Niye kaldıramayacağını düşünüyorsun?

Nazli: Ona yanlış gelir. Namus gitti falan diye düşünür. Ona çok yanlış gelir ben biriyle birlikte olursam cinsel anlamda [...]

Toplumsal cinsiyet teknolojileri-Direnme teknolojileri

- Her cinsiyet/toplumsal cinsiyet rejimi içinde toplumsal cinsiyeti sürekli olarak yeniden üreten sosyal teknolojiler-örneğin sinema, kitaplar, radikal teoriler hatta feminizmin kendisi- çünkü toplumsal cinsiyeti çözümlemek de onun yeniden üretimine katkıda bulunur (de Lauretis)
- Özellikle kadınlar bu sürekli yapılanma içinde bazı konumlar alır –hatta bu konumlara söylemsel düzeyde yatırım yapar (Hollway)
- *Direnme teknolojileri:* İktidar ilişkileri dahilinde benliğin (self) kadına özgü bir biçimde yapılanmasında rol oynayan bir dizi pratik (Tamboukou).
- İktidar ilişkilerine dahil olan kadın bireylerin aynı iktidar ilişkilerine müdahale etme ve direnme kapasiteleri de vardır
- Direnme teknolojileri her zaman özgürlüğe açılan bir kapı anlamına gelmez. Çünkü her zaman bir başka iktidar biçimini yaratma tehlikesi taşır.

Kisisel Anlatılar – Pazarlıklar -Üretkenlik

- Katılımcılar hikayelerini kurgularken ve anlatırken kendilerini varolan toplumsal cinsiyet rejimi içinde nasıl konumlandırıyorlar?
- Bu konumlar çoğu zaman belirsiz ve çelişkili. Çünkü kadınlar bu hikayeler aracılığıyla cinselliklerini düzenleyen kurallarla pazarlık ediyorlar.

- Kişisel anlatılar, varolan cinsiyet/toplumsal cinsiyet rejimi içindeki 'dominant' ve 'karşı' anlatıların kombine edildiği bir alan olarak analiz edilebilir
- Aynı kişisel anlatılar paradoksal bir biçimde direnme teknolojileri olarak da analiz edilebilir (Tamboukou, 2003).

Bulut: Babam subay, astsubaymış subay olmuş ve K'li (eee) ve mesela, bizim evde hiç konuşulmadan şeyler biliniyordu yani. Bizim bir erkek arkadaşımız olamazdı [...]
[...] Cinsellik öyle konuşulan birşey değildi. Cinsellik aklıma geç düştü benim. E'den sonra nereye geldik? (duraklama) sonra kardeşim doğdu. Onunla ilgilendim. İyi aile kızı oldum. Okuluna giden, dersine çalışan, kardeşiyle ilgilenen. Mesela annemle babamla aram iyiydi o zamanlar.
[...] Ablam benden üç yaş büyük. İşte, ilkokuldayken mesela ben birinci sınıftayken o dördüncü sınıfa gidiyor. Onun bir sürü erkek arkadaşı olur ve sürekli gezer tozardı. Ben daha şeydim orada; ablasına çeki düzen veren kızdım.
[...] Sonra CSO konserlerine gitmeye başladım. O benim için...öyle bir açılmaydı benim için. Evden çıktığım dersaneye gittiğim haftasonları. Ve evden birşey için izin aldım. ' Ben konsere gidiyorum.' Mesela burda gerginlik yaşamıştık. Neden önemli konser? Konsere gitmek için...Cumartesi konserlerine gidiyordum. Ardından da dersaneye gidiyordum. İşte, evden çıkıyorum ben... türlü izinler almam gerekmişti. Babam da sıcak bakmamıştı olaya. Nereye gidiyorsun? Kiminle gidiyorsun konsere? Halbuki yakın bir kız arkadaşım ile gidiyordum. 'Allah allah! Bir de başımıza konser çıktı'. Konserin klasik müzik konseri olması bile birşey ifade etmiyordu. Şöyle önemliydi benim için...İlk böyle evden çıkışlarım. Bu lise ikide falan. Bu çıkışla ilk defa gerçek anlamda erkeklerle karşılaşış oldu. Ben konserlere gitmeye devam ettim [...]

Bitirirken...

- Mikro anlatılar toplumsal cinsiyet ve cinsellikle ilgili dominant ve marjinalleştirilmiş söylemlerin iç içe geçtiği yapılardır.
- Bu anlatılar, anlatıcılara iktidar ilişkileri içinde kendilerini konumlandırabilmeleri için söylemsel bir alan yaratır. Bu söylemsel ilişkiler ağı cinsel deneyimler üzerinde de etkilidir.
- Kişisel anlatıları kurgulamak ve başkalarına anlatma yoluyla anlamlandırmak mikro düzeyde direnme mekanizmalarının üretilmesidir.
- Bu mikro mekanizmalar uzun vadede daha geniş bir çerçevede söylemsel dönüşümlere katkıda bulunma potansiyeline sahiptir.

*Bu araştırmaya katılıp benimle öykülerini paylaşan bütün kadınlara teşekkürlerimi sunarım!
Onlar olmasa araştırma da olmazdı...*